

Intention og adfærd

Af cand.pæd.pæd. Jens Christensen

Vores intentioner er forudsætningen for, at vi kan fungere som mennesker sammen med andre. Pædagogisk konsulent Jens Christensen sætter fokus på, hvordan vi opfatter hinandens intentioner og handler derudfra.

Pædagogisk arbejde med udviklingshæmmede mennesker, der oveni har sindslidelser, mennesker med organiske hjerneskader, som f.eks. opmærksomhedsforstyrrede eller kontaktsvage er noget af det sværeste arbejde, der findes. Deres handlinger kan være uforudsigelige og grænseoverskridende for personalet eller de beboere, som omgås dem. Det indebærer store faglige og menneskelige udfordringer. Afgørende spørgsmål er: Hvad er forskellen på adfærd og intention? Hvordan reagerer man som menneske i samspil med andre, inden man når at reflektere over det? Hvis man sætter før-refleksive handlinger på begreb kan det forklare og hjælpe en til at forudse, hvordan man vil reagere overfor uforudsigelighed og grænseoverskridelse.

Når man som soldat eller journalist skal arbejde i en krigszone, lærer man som noget af det første at lade være med at reagere på baggrund af det naturlige instinkt; f.eks. at flygte, når kuglerne flyver om ørerne på en. Det kan sammenlignes med nogle former for pædagogisk arbejde. Det er nødvendigt at medarbejderen kender sine egne indbyggede måder at reagere på; måder man ikke er bevidst om. Svaret kan hjælpe til fagligt at forklare det svære og

opslidende i denne type arbejde, samtidig med at det kan forklare beboernes handlinger og pege på en mulig pædagogisk intervention.

I denne artikel vil jeg tage udgangspunkt i menneskets behov for at aflæse intentioner hos andre. Et behov og en evne vi forventer af andre, uanset om der er tale om pædagoger eller psykisk handicappede. Artiklen bygger på Daniel Sterns forståelse af intentionen som et grundlæggende urinstinkt.

Forudsætningen for socialt samspil

Menneskers intentioner er forudsætningen for, at vi kan fungere socialt sammen med andre. Det er en mental urform. Vi aflæser eller prøver umiddelbart at læse andre menneskers intentioner. Forsøg viser, at bliver en person iagttaget af et spædbarn, mens han samler en klods op fra gulvet og "prøver" at putte den i en kasse, men taber klodsens på vejen, vil barnet kunne gætte sig til, hvad personen var ved at gøre. Barnet vil måske selv rejse sig og lægge klodsens i kassen. Barnet kan gætte personens intentioner. Menneskets evne til at aflæse andre menneskers intentioner er medfødt, og noget mennesket er i stand til

uanset kulturel baggrund. Vi gør det uden at være bevidste om det.

Men der findes mennesker, der ikke kan aflæse andre menneskers intentioner. Det kan være autister, mennesker med asperger syndrom eller anden hjærneskade, som har mistet evnen til at aflæse og handle på baggrund af intentioner. Resultatet er, at de står uden for det menneskelige fællesskab og samfund.. De kan fungere normalt intellektuelt, men kan ikke forstå andres intentioner. Dette er et stort handicap for både den enkelte, men også for de mennesker, der omgås dem. Personalet, der i bedste mening har til hensigt at være omsorgsfuld over for beboeren, bliver mødt med vrede. Dette kan skyldes, at der ikke er overensstemmelse mellem personalets intentioner og beboerens oplevelse af intentionen. Derfor er det afgørende, i hvor høj grad beboerne kan skabe sammenhæng mellem vores adfærd og vores intentioner.

Måden at sige tingene på

Når vi er blandt normalt fungerende mennesker, foregår aflæsningen af de gensidige intentioner hele tiden; sekund for sekund. De aflæses gennem sprogets musik, som f.eks. stemmeleje eller tonefald, eller gennem øjenkontakt, kropsholdning eller kroppens bevægelser. Det sker umærkeligt, men hele tiden. Et almindeligt mundhæld er: Det er ikke det, du siger, men måden du siger det på. Og det er sagens kerne. Vi aflæser hele tiden andre menneskers måde "at sige tingene på". Det gør vi for socialt og personligt at

orientere os. Hvad har vi for? Hvordan går det? Er det, jeg siger, godt nok?

Når vi er blandt mennesker, vi kender, kan vi lynhurtigt aflæse deres intentioner, og omvendt kan vi mærke, hvis noget er galt. Personale, der har kendt hinanden igennem mange år, tildeler hinanden roller og status ved at tillægge hinanden bestemte intentioner med det, de siger. Siges der noget, som er anderledes eller ikke er passende, er det nok med en enkelt velvalgt bemærkning, og roller og status er fordelt.

Kan vi ikke aflæse f.eks. beboernes eller kollegaernes intentioner, bliver vi forvirrede og usikre på de andre og dermed os selv. Det er muligt at blive bevidst om, hvad det gør ved én, hvis man ikke forstår andres intentioner. Det er dog ikke noget, man kan gøre én gang for alle, det skal hele tiden holdes ved lige, da det er så grundlæggende hos os, at vi hele tiden vil prøve at aflæse andres intentioner, uden at vi ved det. Når det ikke lykkes, mister vi vores sociale orientering.

Bevidst om intentionen bag adfærden

Bevidstheden om, at skille *adfærd* og *intentionen bag adfærden*, kan være med til at bevare en fælles nysgerrighed. Nogle gange iagttager man præcist, det som foregår, og det som siges. Andre gange iagttager man intentionen bag det, som foregår, eller det som siges. Intentionen handler om måden, noget gøres og siges på. Ved at være bevidst om intentioner, er det muligt at korrigere andres misforståede

intentioner med det, man siger og gør.

Da fortolkningen af intentionerne foregår førbevidst, ved vi ikke altid, hvordan vi reagerer. Vi gør det bare. Er vi sammen med beboere eller kollegaer, der hele tiden reagerer på en måde, der ikke afspejler intentionen, lukker vi dem let ude fra det fælles og sociale liv. For at undgå at lukke dem ude, må man være bevidst om den adfærd, man har, og hvordan denne adfærd opfattes og fortolkes.

Kunsten er at fastholde nysgerrighed og bevidsthed om forskellen på adfærd og

intention, som samtidig hænger uløseligt sammen. Dette er kernen i pædagogisk arbejde med mennesker, der ikke har det samme følelsesmæssige og kognitive beredskab som os andre.

Læs mere om Jens Christensen og hans arbejde på www.jensc.dk